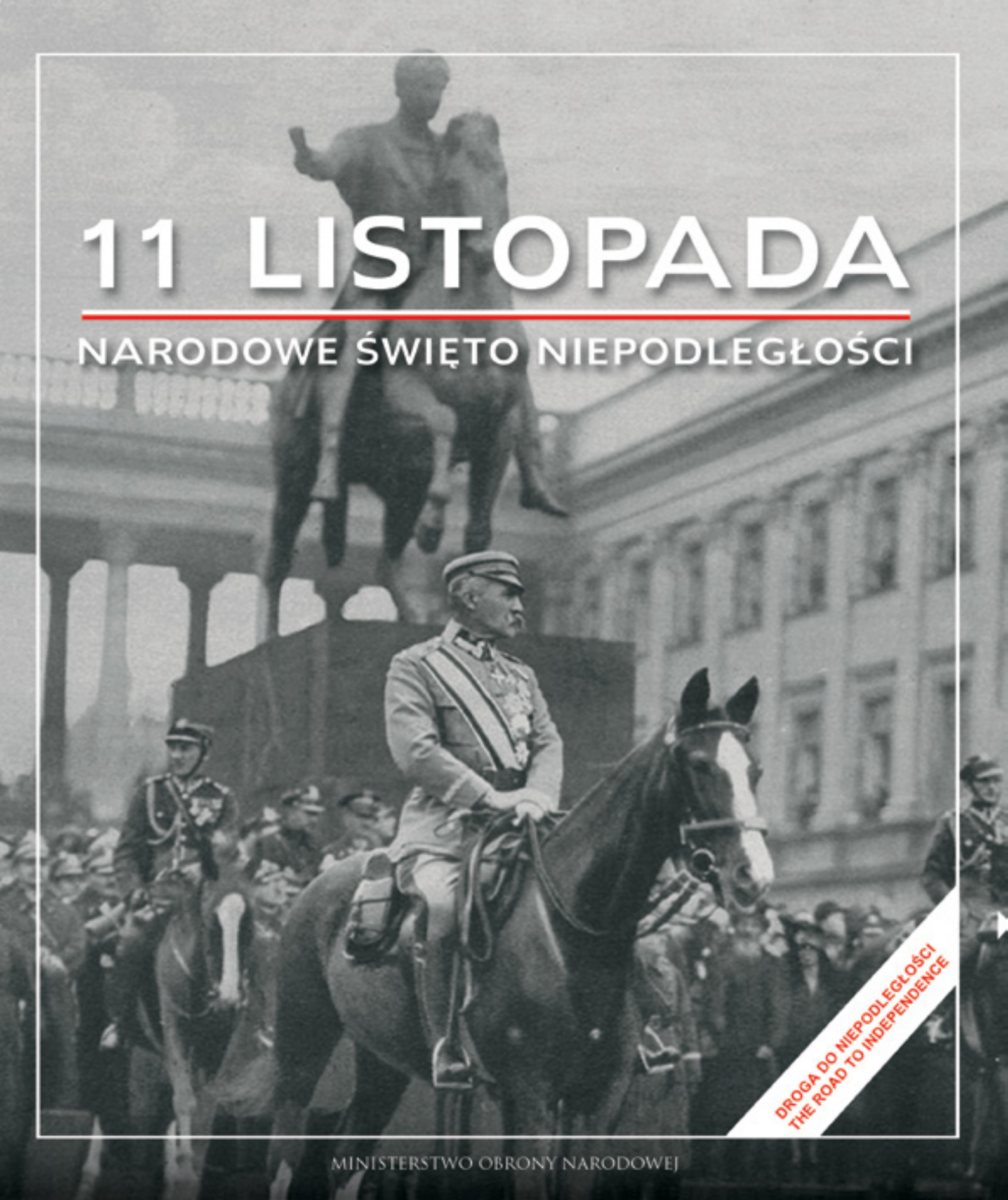

11 LISTOPADA

NARODOWE ŚWIĘTO NIEPODLEGŁOŚCI

DROGA DO NIEPODLEGŁOŚCI
THE ROAD TO INDEPENDENCE

MINISTERSTWO OBRONY NARODOWEJ

Salwa Honorowa w wykonaniu żołnierzy Batalionu Reprezentacyjnego Wojska Polskiego podczas uroczystego capstrzyku w przeddzień Narodowego Święta Niepodległości, plac Marszałka Józefa Piłsudskiego, Warszawa, 10 listopada 2014 r.

Krzyż Orderu „Odrodzenia Polski” („Polonia Restituta”, na zdjęciu Komandorski III klasy) ustanowiony na mocy ustawy z dnia 4 lutego 1921 r., przywrócony rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 10 listopada 1992 r.

11 LISTOPADA

Niepodobna oddać tego upojenia, tego szalu radości, jaki ludność polską w tym momencie ogarnął. Po 120 latach prysły kordony. Nie ma „ich”. Wolność! Niepodległość! Zjednoczenie! Własne państwo! Na zawsze! Chaos? To nic. Będzie dobrze. Wszystko będzie, bo jesteśmy wolni od pijawek, złodziei, rabusiów, od czapki z bączkiem, będziemy sami sobą zarządzili. (...) Cztery pokolenia nadaremno na tę chwilę czekały, piąte doczekało. (...)

Jędrzej Moraczewski

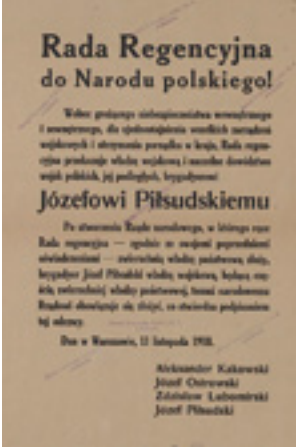
Narodowe Święto Niepodległości, obchodzone 11 listopada każdego roku, to najważniejsze święto państwowe, ustanowione dla upamiętnienia odrodzenia Polski po 123 latach niewoli. To dzień hołdu, który składamy bohaterom tamtych dni, pamiętając, że przed wybuchem I wojny światowej nikt z liczących się w Europie mocarstw nie brał pod uwagę możliwości odrodzenia się państwa polskiego. A jednak 11 listopada 1918 roku Polska stała się suwerennym i niepodległym państwem.

Marszałek Józef Piłsudski odbiera uroczystą defiladę wojsk garnizonu stołecznego z okazji Święta Niepodległości: defiluje szwadron 1 Pułku Szwoleżerów Józefa Piłsudskiego. Pole Mokotowskie, Warszawa, 11 listopada 1930 r.

Członkowie Rady Regencyjnej w drodze na intronizację (od lewej): hrabia Józef Ostrowski, arcybiskup Aleksander Kakowski i książę Zdzisław Lubomirski. Zamek Królewski, Warszawa, 27 października 1917 r.

Afisz Rady Regencyjnej z tekstem odezwy do Narodu polskiego o przekazaniu władzy wojskowej brygadierowi Józefowi Piłsudskiemu i o utworzeniu Rządu Narodowego, Warszawa, 11 listopada 1918 r.

Poczet flagowy w marszu do wciągnięcia flagi narodowej na maszt. Narodowe Święto Niepodległości, plac Marszałka Józefa Piłsudskiego, Warszawa, 11 listopada 2014 r.

U schyłku XVIII wieku, w wyniku rozbiorów dokonanych przez agresywnych sąsiadów: Rosję, Prusy i Austrię, państwo polskie zostało wymazane z mapy Europy. Mimo kilku zbrojnych powstań, przez cały XIX wiek nie udało się odzyskać niepodległości. Dopiero I wojna światowa, w której naprzeciw siebie stanęły mocarstwa zaborcze – Rosja, jako członek ententy przeciwko Niemcom i Austro-Węgrom, stała się szansą na odbudowę Polski.

Na początku wojny nikt nie zamierzał odwoływać się do sprawy polskiej. Obie strony konfliktu zabiegały natomiast o poparcie Polaków, łudząc obietnicami, ale nie dając w zamian żadnych oficjalnych gwarancji. U boku Austro-Węgier utworzono jedynie polskie formacje, z których najważniejszą były Legiony Polskie.

W połowie 1916 roku państwa centralne, zwłaszcza Niemcy, zaczęły odczuwać brak rekrutów. W celu zwiększenia sił i wykorzystania polskich żołnierzy, Niemcy postanowili proklamować Królestwo Polskie, a następnie powołać armię polską pod niemieckim

zwierzchnictwem. W wydanym 5 listopada 1916 roku Akcie generalni gubernatorzy Niemiec i Austro-Węgier, w imieniu swoich cesarzy, uroczyście deklarowali odbudowę państwa polskiego.

W reakcji na „Akt 5 listopada” car Mikołaj II wydał noworoczny rozkaz do armii i floty, zapowiadający odbudowę Polski wolnej i zjednoczonej, jakkolwiek nadal związanej z Rosją. O wiele większe znaczenie miało jednak orędzie prezydenta Stanów Zjednoczonych Thomasa Woodrowa Wilsona do Senatu z 22 stycznia 1917 r., w którym stwierdził, że „(...) mężowie stanu wszędzie są zgodni, iż powinna powstać zjednoczona, niepodległa i samoistna Polska”.

Wybuch rewolucji lutowej w Rosji, a zwłaszcza dokumenty nowej władzy, w których przyznawano Polsce prawo do niepodległości, ożywiły sprawę polską w Anglii i Francji, gdzie przestano traktować ją wyłącznie jako wewnętrzny problem Rosji. Niepokojono się zwłaszcza możliwością utworzenia wojska polskiego przez Niemców. Doprowadziło to w efekcie do powstania 4 czerwca 1917 roku

Naklejka okienna z okazji 10 rocznicy odzyskania niepodległości, 11 listopada 1928 r.

Poczty sztandarowe organizacji kombatanckich pod Grobem Nieznanego Żołnierza. Narodowe Święto Niepodległości, plac Marszałka Józefa Piłsudskiego, Warszawa, 11 listopada 2014 r.

Prezydent RP Ignacy Mościcki. Warszawa, Pole Mokotowskie, 11 listopada 1935 r.

Armii Polskiej we Francji. Jej istnienie przyczyniło się do uznania Polski przez koalicję za państwo sojusznicze, a Komitet Narodowy Polski za oficjalnego reprezentanta interesów polskich.

W styczniu 1917 roku rozpoczęła działalność Tymczasowa Rada Stanu. W jej skład, jako członek Komisji Wojskowej, wszedł Józef Piłsudski, lider obozu niepodległościowego, owiany legendą komendant I Brygady Legionów Polskich i Polskiej Organizacji Wojskowej, utworzonej w pierwszej fazie wojny w celu wykonywania akcji dywersyjnych na tyłach armii rosyjskiej.

Gdy latem 1917 roku Niemcy zażądały od żołnierzy polskich przysięgi, której rota przewidywała ślubowanie na wierność sojuszniczą wojskom niemieckim i austro-węgierskim, Piłsudski stanowczo wezwał do jej nieskładania. Oznaczało to zerwanie dalszej współpracy z Niemcami. Na jednym ze spotkań z podkomendnymi Piłsudski powiedział: „Wy do tej armii nie pójdziecie. Im prędzej Niemcy przegrają tę wojnę, tym lepiej”.

Oficerów i żołnierzy odmawiających złożenia przysięgi Niemcy umieścili w obozach w Szczypiornie i Beniaminowie. Legiony jako odrębna formacja wojskowa, opromieniona sławą trzyletnich walk i zmagañ, przestały istnieć, pozostała tylko słaba liczebnie Polska

Siła Zbrojna (PSZ). 22 lipca Niemcy uwięzili również Józefa Piłsudskiego, najpierw w Gdańsku, następnie w Spandau i Wesel, aż wreszcie w Magdeburgu, w którym przebywał do listopada 1918 roku. W tej sytuacji Tymczasowa Rada Stanu podała się do dymisji.

12 września 1917 roku państwa centralne, chcąc przejąć inicjatywę w sprawie polskiej, ustanowiły Radę Regencyjną, w której skład weszli konserwatywni politycy: arcybiskup warszawski ks. Aleksander Kakowski, ksiądz Zdzisław Lubomirski i ziemianin Józef Ostrowski. Podległy jej rząd rozpoczął pod kontrolą okupantów budowę elementów polskiego aparatu państwowego, zrębów administracji, sądownictwa i szkolnictwa polskiego.

Tymczasem na zachodzie, prezydent Wilson ogłosił program odbudowy świata po wojnie. W orędziu z 8 stycznia 1918 roku, w punkcie 13, opowiedział się za utworzeniem niepodległego państwa polskiego, „(...) które winno obejmować ziemie zamieszkałe przez bezspornie polską ludność, mieć zapewniony wolny i bezpieczny dostęp do morza”. Następnym zaś krokiem na drodze do przywrócenia niepodległości Polsce była deklaracja premierów Francji, Wielkiej Brytanii i Włoch z 3 czerwca 1918 r., w której oświadczyli, iż „(...) utworzenie Polski zjednoczonej i niepodległej, z dostępem do morza, stanowi jeden z warunków pokoju (...) w Europie”.

Generalny Inspektor Sił Zbrojnych Marszałek Edward Rydz-Śmigły przyjmuje defiladę oddziałów. Maszeruje orkiestra i 1 kompania Baonu Stołecznego Wobyrsko-Podolskiego. Warszawa, Aleje Ujazdowskie – Plac Na Rozdrożu, 11 listopada 1937 r.

Jesienią 1918 roku kryzys wewnętrzny i militarny państw centralnych doprowadził do klęski ich armii na froncie zachodnim i rozpadu struktur organizacyjnych. Zwiastowało to realizację marzeń Polaków o odzyskaniu niepodległości. 7 października 1918 roku Rada Regencyjna wystąpiła z orędiem do narodu polskiego na rzecz niepodległego państwa obejmującego wszystkie ziemie polskie z dostępem do morza. Rozpoczął się proces tworzenia zrębów wolnej Polski, w tym Wojska Polskiego, tworzonego na podstawie aktów prawnych uchwalonych przez Radę Regencyjną w październiku i listopadzie 1918 roku. W ten sposób powstały załążki centralnych organów wojska – Sztabu Generalnego (początkowo nazwanego Sztabem Wojska Polskiego) i Ministerstwa Spraw Wojskowych. Sztab Wojska Polskiego został utworzony 25 października, a trzy dni później jego szefem mianowano Tadeusza Jordana Rozwadowskiego, nadając mu stopień generała porucznika.

1 listopada 1918 roku doszło we Lwowie do próby zbrojnego opanowania miasta przez mniejszość ukraińską. Polska ludność, w tym także ochotnicy spośród młodzieży (Orleńa lwowskie), chwyciła za broń. Walki o Lwów rozpoczęły wojnę polsko-ukraińską we wschodniej Galicji. Tymczasem nastąpiło rozprzężenie aparatu okupacyjnego w zajmowanej przez Austriaków części Królestwa.

Poczet z odwzorowanym sztandarem Baonu Stołecznego podczas defilady w wykonaniu Stowarzyszenia Historycznego „Cytadela”. Capstrzyk w przeddzień Narodowego Święta Niepodległości, plac Marszałka Józefa Piłsudskiego, Warszawa, 11 listopada 2014 r.

Sin. 409	Dotyczył Ustaw Nr 33	Pos. 253, 254 i 255
255		
U S T A W A		
z dnia 23 kwietnia 1937 r.		
o Święcie Niepodległości.		
Art. 1. Dzień 11 listopada, jako rocznica odzyskania przez Naród Polski niepodległego bytu państwowego i jako dzień po wstępnym zwycięstwie w wielkim boju o wolność i niepodległość, wyznacza Wzrost Narodu w walce o wolność Ojczyzny — jest świętem Świętem Niepodległości.	Prezydent Rzeczypospolitej: J. Mościcki Przewodniczący Rady Ministrów: J. Świątkowski Minister Spraw Wewnętrznych: J. Świątkowski Minister Spraw Zagranicznych: J. Świątkowski Minister Spraw Wojskowych: J. Świątkowski Minister Sprawiedliwości: J. Świątkowski Minister Wymagalności: J. Świątkowski Minister Wymagalności: J. Świątkowski Minister Wymagalności: J. Świątkowski	
Art. 2. Dzień 11 listopada jest dniem wolnym od pracy.	Minister Rolnictwa i Reform Rolnych: J. Świątkowski Minister Przemysłu i Handlu: J. Świątkowski Minister Komunikacji: J. Świątkowski Minister Opieki Społecznej: J. Świątkowski Minister Poczty i Telegrafów: J. Świątkowski	
Art. 3. Wykonanie ustawy niniejszej porucza się Prezowski Radę Ministrów i wszystkim ministrom.		
Art. 4. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.		

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1937 r. o ustanowieniu 11 listopada Świętem Niepodległości

W następstwie manifestu cesarza Karola I o przekształceniu Austro-Węgier w federację wchodzących w skład państwa krajów, dokonano podziału armii austriackiej na formacje narodowe. Doprowadziło to do jej szybkiego rozkładu. W tych warunkach, od 1 do 5 listopada Polska Organizacja Wojskowa oraz częściowo wojskowe jednostki polskie, wydzielone z armii austro-węgierskiej, rozbroiły jej oddziały. Dokonano tego niemal bez rozlewu krwi, po czym dawne oddziały okupacyjne opuściły obszar Królestwa.

Polska Organizacja Wojskowa już wiosną 1918 roku przygotowała plan działania na wypadek załamania się państw centralnych. Licząc się z szybszym rozpadem Austro-Węgier, postanowiono w pierwszej kolejności opanować teren okupacji austriackiej i zachodnią Galicję. W tym czasie zamierzano wiązać siły Niemców za pomocą akcji dywersyjnej. W ostatniej fazie przewidziano wkroczenie sił polskich z wyzwolonych terenów na obszar okupacji niemieckiej.

W warunkach upadku Austro-Węgier i rozwoju rewolucji w Niemczech, w nocy z 6 na 7 listopada 1918 roku w Lublinie powstał Tymczasowy Rząd Ludowy Republiki Polskiej z socjalistą Ignacym Daszyńskim na czele. W rządzie tym znaleźli się przedstawiciele Polskiej Partii Socjalistycznej i Polskiej Partii Socjalno-Demokratycznej Galicji i Śląska Cieszyńskiego, PSL „Wyzwolenie”

Kompania honorowa z poczem sztandarowym Oficerskiej Szkoły Inżynierii (do 1935 r. pod nazwą Szkoły Podchorążych Saperów). Warszawa, Aleje Ujazdowskie – Plac Na Rozdrożu, 11 listopada 1938 r.

Capstrzyk w przeddzień Narodowego Święta Niepodległości, plac Marszałka Józefa Piłsudskiego, Warszawa, 11 listopada 2014 r.

Blok okolicznościowy wydany w 20 rocznicę odzyskania niepodległości 11 listopada 1938 r.

oraz radykalnej inteligencji. 7 listopada rząd lubelski wydał Manifest do ludu polskiego, ogłaszając przejęcie przez siebie całej władzy w kraju, aż do zwołania Sejmu Ustawodawczego oraz zapowiadając przeprowadzenie radykalnej reformy rolnej, nacjonalizacji kluczowych działów gospodarki i demokratyzacji ustroju politycznego. Manifest stwierdzał, że „państwo polskie obejmuje wszystkie ziemie polskie z własnym wybrzeżem morskim i (...) stanowić ma po wszystkie czasy Polską Republikę Ludową (...)”. Niepodległościowa pragnęła przyciągnąć społeczeństwo do idei demokratycznej i niepodległej republiki polskiej, dzięki czemu udało się powstrzymać anarchię i bolszewizm w Polsce. „W Lublinie – pisał po latach jeden z czołowych przywódców PPS, Mieczysław Niedziałkowski – w dniu 7 listopada r. 1918 zadano cios śmiertelny komunizmowi w Polsce”.

Generał Edward Śmigły-Rydz objął zwierzchnictwo nad wojskiem tworzonym przez rząd lubelski – został wyznaczony w zastępstwie Józefa Piłsudskiego na ministra wojny. Pierwszą decyzją gen. Śmigłego-Rydz było formowanie grup bojowych, które miały usuwać oddziały ukraińskie z Chełmszczyzny i południowego Podlasia. Czynił także przygotowania do odsieczy Lwowa.

Rada Regencyjna nie uznała rządu lubelskiego i stanęła na stanowisku, iż złoży władzę w ręce koalicyjnego Rządu Narodowego. 9 listopada nowy rząd niemiecki uwolnił Piłsudskiego, który rankiem 10 listopada przybył pociągiem do Warszawy. W tym czasie niemiecka armia okupacyjna była już w stanie rozkładu, zwłaszcza w stolicy, gdzie Polska Organizacja Wojskowa (POW) przystąpiła do rozbrajania Niemców. Początkowo Piłsudski chciał udać się do Lublina i Krakowa, ale po naradach z członkami Rady Regencyjnej oraz po rozmowie z przedstawicielami Rady Żołnierskiej wyłonionej przez stacjonujące w Warszawie wojska niemieckie postanowił zostać w stolicy, dystansując się od rządu lubelskiego.

Nocą z 10 na 11 listopada Piłsudski, nie posiadając wówczas żadnych formalnych uprawnień, uzgodnił z niemiecką Radą Żołnierską kwestię ewakuacji do Rzeszy oddziałów niemieckich liczących około 80 000 żołnierzy. To bezkrwawe zwycięstwo nad, górującymi zdecydowanie pod względem liczebnym i materialnym, Niemcami było największym sukcesem odradzającej się Polski i rodzącej się władzy Piłsudskiego.

11 listopada Rada Regencyjna przekazała Piłsudskiemu pełnię władzy wojskowej. Tego dnia w Rethondes niedaleko Compiègne pokonane Niemcy zawarły rozejm na froncie zachodnim ze zwycięską koalicją. Kilkusettyśne oddziały niemieckie, zgodnie z traktatem rozejmowym, pozostały w dalszym ciągu na obszarze Oberkommando-Ost, tzw. Ober-Ostu, czyli na Suwalszczyźnie,

1 Pułk Artylerii Najcięższej z Góry Kalwarii: łoża i lufy moździerzy wz. 32 220 mm zaprzęgnięte w ciągniki C7p w defiladzie przed Marszałkiem Edwardem Rydzem-Smigłym. Warszawa, Pole Mokotowskie, 11 listopada 1937 r.

Prezydent RP prof. Lech Kaczyński przechodzi przed frontem pododdziałów w czasie Narodowego Święta Niepodległości. Warszawa, 11 listopada 2008 r.

Okladka tygodnika „Wiarys” poświęconego obchodom Święta Niepodległości 11 listopada 1937 r.

w Białostockiem, w nadbużańskich rejonach dawnej guberni siedleckiej, a także na Litwie, Łotwie, Estonii, Białorusi i Ukrainie. Okupacja niemiecka ziem położonych na wschód od Królestwa trwała więc nadal.

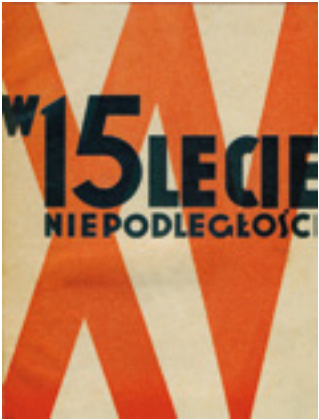
Tymczasem Warszawa przeżywała chwile radości i uniesień. „Ach Boże, już sztandary nasze powiewają z balkonu – pisał 11 listopada „Kurier Warszawski” w sprawozdaniu z przejęcia budynku zarządu kolei. – Tłumy ludzi, napisy niemieckie ze ścian i murów zniknęły. Już tedy jesteśmy naprawdę gospodarzami u siebie. Już...”

11 listopada wieczorem Warszawa była w rękach polskich. Rozkaz Komendy Naczelnej POW dla komendantów okręgowych, wydany 12 listopada we wczesnych godzinach porannych, tak charakteryzował sytuację: „Kompletne rozprężenie wojska niemieckiego. Żołnierze składają broń, oddają magazyny, które zostały częściowo obsadzone przez oddziały wojska polskiego [Polnische Wehrmacht], częściowo przez oddziały POW. Z naszej strony kontakt z niemieckimi radami żołnierskimi ściśle utrzymany”. Bezsilnemu generalnemu gubernatorowi Beselerowi Polacy tego dnia umożliwili powrót do Niemiec.

12 listopada był kolejnym dniem wytężonej pracy Józefa Piłsudskiego. Wydał on swój pierwszy rozkaz do Wojska Polskiego po objęciu nad nim dowództwa: „Żołnierze! Obejmuję nad Wami komendę w chwili, gdy serce w każdym Polaku bije silniej i żywiej (...) W ciągu wojny światowej w różnych miejscach i warunkach tworzyły się próby formacji wojskowych polskich. Przy kalektwie – zdawało się – nieuleczalnym naszego Narodu próby nawet, gdy były szczytne i bohaterskie, były z konieczności karle i jednostronne. Pozostałością tych stosunków jest niejednolitość szkodliwa dla wojska. Liczę na to, że każdy z Was potrafi siebie przezwyciężyć i zdobędzie się na wysiłek dla usunięcia różnic i tarć, klik i zaścianków w wojsku, dla szybkiego wytworzenia poczucia koleżeństwai ułatwienia pracy”.

Piłsudski uważał wojsko za podstawową siłę państwowotwórczą. Pierwsze tygodnie niepodległości były okresem jego formowania, z równoczesnym wysyłaniem na front, jeszcze nie w pełni przeszkolonych i umundurowanych żołnierzy.

Od początku swojej działalności Józef Piłsudski zmierzał do konsolidacji społeczeństwa i utworzenia ośrodka władzy, który uznalaby cała Polska – stronnictwa polityczne i wszystkie warstwy społeczne, jak również zwycięskie mocarstwa. Był jedynym poli-

Okladka książki wydanej w 1933 r. przez Główną Księgarnię Wojskową zawierającej teksty przemówień wygłoszonych w Polskim Radio z okazji 15 rocznicy odzyskania niepodległości (m. in. Prezydenta RP I. Mościckiego, gen. E. Śmigłego-Rydza, min. J. Becka, min. B. Pierackiego, min. E. Kwiatkowskiego,)

Zmiana posterunku honorowego pod Grobem Nieznanego Żołnierza. Narodowe Święto Niepodległości, plac Marszałka Józefa Piłsudskiego, Warszawa, 11 listopada 2014 r.

Kompania honorowa Szkoły Podchorążych Rezerwy na defiladzie w dwudziestą rocznicę odzyskania niepodległości, obchody Święta Niepodległości w Katowicach, 11 listopada 1938 r.

tykiem, który dysponował wystarczającym autorytetem i kompetencjami, by objąć kierownictwo państwa w momencie jego tworzenia. Nie dążył przy tym do rządów partyjnych, prawicowych bądź wyraźnie lewicowych, lecz myślał o związaniu z państwem możliwie wszystkich Polaków. Jego autorytet uznała Rada Regencyjna, rozwiązując się ostatecznie i przekazując 14 listopada 1918 roku władzę w ręce Piłsudskiego.

14 listopada powierzył Ignacemu Daszyńskiemu misję utworzenia rządu. Dwa dni później w telegramach rozesłanych do państw koalicji notyfikował powstanie państwa polskiego. Było to sprawą istotną, gdyż mocarstwa zachodnie za zagranicznego przedstawiciela Polski uznawały Romana Dmowskiego i jego Komitet Narodowy Polski.

Rząd Ignacego Daszyńskiego nie uzyskał poparcia środowisk prawicowych. W tej sytuacji misję sformowania gabinetu otrzymał jeden ze współpracowników Piłsudskiego, Jędrzej Moraczewski. Jego rząd, powołany 18 listopada 1918 roku, miał bardziej umiarkowany program społeczny, zgodnie z zaleceniami Piłsudskiego. Uważał on bowiem, że jego prowizoryczny charakter „(...) nie dozwala na przeprowadzenie głębokich reform społecznych, które uchwalić może tylko Sejm Ustawodawczy”.

22 listopada Józef Piłsudski objął funkcję Tymczasowego Naczelnika Państwa i rozpoczął przygotowania do wyborów do Sejmu, jako najwyższej władzy ustawodawczej. Ordynacja wyborcza była oparta na demokratycznym, pięcioprzymiotnikowym prawie głosowania, które otrzymały także kobiety jako jedne z pierwszych w Europie. Wydarzenie to można uznać za zakończenie pierwszego etapu odradzania się Rzeczypospolitej w 1918 roku.

Odzyskiwanie przez Polskę niepodległości było procesem stopniowym i datę 11 listopada należy traktować jako symbol. Odwołuje się ona do dwóch wydarzeń – tego dnia został wydany przez Radę Regencyjną dekret o przekazaniu Józefowi Piłsudskiemu zwierzchnictwa nad Polską Siłą Zbrojną, a w Compiègne zawarto rozejmu, pieczętujący klęskę Cesarstwa Niemieckiego.

W odrodzonej Polsce przez wiele lat toczono ostre spory o to, które z wydarzeń jesieni 1918 roku uznać należy za symboliczny moment odzyskania przez Polskę niepodległości. Wybór tej daty nie był ani prosty, ani oczywisty. Dla piłsudczyków najważniejszym wydarzeniem było przybycie 10 listopada do Warszawy z magdeburskiej twierdzy Józefa Piłsudskiego. Datę tę kontestowali zarówno socjaliści, jak narodowcy i ludowcy. Entuzjazmu do niej nie przejawiał także przyszły Marszałek, nie uważał jej za znaczącą.

Dwudziesta rocznica odzyskania niepodległości, obchody Święta Niepodległości w Cieszynie, 11 listopada 1938 r.

Moneta (tzw. klipa) wydana przez Mennicę Państwową z okazji 70. rocznicy odzyskania niepodległości, Warszawa, 11 listopada 1988 r.

Capstrzyk w przeddzień Narodowego Święta Niepodległości, plac Marszałka Józefa Piłsudskiego, Warszawa, 11 listopada 2014 r.

Zdecydowanie bliższy był mu następny dzień po przybyciu do Warszawy, kiedy to objął władzę nad Polską Siłą Zbrojną i doprowadził do pokojowego opuszczenia Warszawy przez wojska niemieckie. Socjaliści początek państwowości polskiej wiązali z utworzonym w Lublinie rządem Ignacego Daszyńskiego i do 1937 roku obchodzili 7 listopada jako dzień odrodzenia się Polski.

Pierwsza próba uczynienia z 11 listopada święta narodowego nie spotkała się z aprobatą sił politycznych. 29 kwietnia 1919 roku Sejm RP podjął uchwałę głoszącą, że 3 maja będzie w Polsce, odrodzonej po 123 latach niewoli, jedynym świętem narodowym i państwowym. W latach 1919–1936 kolejne rocznice odzyskania niepodległości świętowano w Warszawie wyłącznie jako uroczystości o charakterze wojskowym. W 1919 roku nie było sprzyjającej sytuacji, by uczcić rocznicę odzyskania niepodległości, ponieważ trwały jeszcze wojny o granice Rzeczypospolitej. Pierwszy raz w pełni uroczystości upamiętniono odzyskanie niepodległości 14 listopada 1920 roku. Tego dnia uhonorowano Józefa Piłsudskiego, jako zwycięskiego Wodza Naczelnego w wojnie polsko-bolszewickiej, wręczając mu buławę marszałkowską. Rewie wojskowe i parady organizowano zazwyczaj w pierwszą niedzielę po 11 listopada. W kościołach odprawiano nabożeństwa. Ze względu na patriotyczną oprawę, defilady Wojska Polskiego cieszyły się

wielką popularnością i dzień 11 listopada obchodzono w całym kraju uroczystie, mimo że nie był ustawowym świętem narodowym. Po wojnie bolszewickiej w 1921 roku ustanawiano order Polonia Restituta. Był on przyznawany i wręczany każdego roku właśnie w dniu 11 listopada.

8 listopada 1926 roku, po objęciu władzy przez obóz piłsudczykowski, minister spraw wewnętrznych skierował do wojewodów okólnik zalecający organizowanie uroczystych obchodów w dniu 11 listopada oraz zamknięcie tego dnia urzędów. Od 1932 roku 11 listopada stał się dniem wolnym od nauki. W 1937 roku Sejm RP ustawą z 23 kwietnia uznał, że Święto Niepodległości obchodzone będzie 11 listopada „(...) jako rocznica odzyskania przez naród polski niepodległego bytu państwowego i jako dzień po wsze czasy związany z wielkim imieniem Józefa Piłsudskiego, zwycięskiego wodza narodu w walkach o wolność ojczyzny”.

W latach 1939–1945 pod okupacją niemiecką i sowiecką święto to obchodzono w sposób tajny, organizując nabożeństwa w kościołach. Dlatego Niemcy w Generalnej Guberni nakazywali zamykanie kościołów 11 listopada. Wojna, w której ponownie straciliśmy niepodległość spowodowała, że spory o jego zasadność ucichły.

Capstrzyk w przeddzień Narodowego Święta Niepodległości, Grób Nieznanego Żołnierza na placu Marszałka Józefa Piłsudskiego, Warszawa, 11 listopada 2014 r.

Krzyż Niepodległości ustanowiony rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 29 października 1930 r., (ponownie ustanowiony 5 sierpnia 2010 r. w zmienionej formie, jako Order Krzyża Niepodległości)

Jedna z wielu stołecznych dekoracji ulicznych wykonanych w 10 rocznicę odzyskania niepodległości – iluminacja gmachu dyrekcji Państwowego Monopoli Tytoniowego, Warszawa, ul. Nowy Świat 4, 11 listopada 1928 r.

W 1945 roku władze komunistyczne świętem państwowym ustanowiły dzień 22 lipca – datę podpisania Manifestu PKWN – Narodowym Świętem Odrodzenia Polski, likwidując Święto Niepodległości 11 listopada. Wraz z narastaniem opozycji wobec PRL, dzień 11 listopada stawał się coraz częściej okazją do demonstrowania społecznego sprzeciwu. Organizowane przez opozycję manifestacje patriotyczne w dniu 11 listopada były wielokrotnie rozpędzane przez oddziały porządkowe, a uczestnicy trafiali do aresztów. Wyjątek stanowiły lata 1980–1981, kiedy to za sprawą działalności związku zawodowego „Solidarność” przywrócono Świętu Niepodległości należne miejsce w świadomości społecznej. 11 listopada 1981 roku po raz pierwszy w historii PRL władze państwowe złożyły wieńce przed Grobem Nieznanego Żołnierza, a data ta została wpisana w kalendarz oficjalnie obchodzonych rocznic. 15 lutego 1989 roku, w ostatnich miesiącach sprawowania władzy przez komunistyczny rząd Mieczysława Rakowskiego, Sejm Polski uchwalił przywrócenie 11 listopada – pod zmienioną nazwą: Narodowe Święto Niepodległości – jako święta państwowego: „Dla upamiętnienia rocznicy odzyskania przez Naród Polski niepodległego bytu państwowego oraz walki pokoleń Polaków o wolność i niepodległość”. 11 listopada 1989 roku po raz pierwszy w powojennej Polsce uroczystości obchodzono Dzień Niepodległości.

Od tego czasu święto jest każdego roku obchodzone uroczystie w całym kraju. Główne uroczystości z udziałem najwyższych władz państwowych w asyście wojskowej odbywają się w Warszawie na placu marszałka Józefa Piłsudskiego, przed Grobem Nieznanego Żołnierza. W przededniu święta w jednostkach wojskowych i garnizonach organizowane są capstrzyki niepodległości, które swą tradycją nawiązują do lat 30. XX wieku, kiedy po raz pierwszy w Wojsku Polskim miały miejsce takie uroczystości.

Wśród wielu imprez odbywających się dla uczczenia Narodowego Święta Niepodległości warto wymienić Bieg Niepodległości przeprowadzany od 1989 roku w Warszawie, Koncert Niepodległości organizowany od 2009 roku w Muzeum Powstania Warszawskiego, wykłady i inscenizacje historyczne, koncerty patriotyczne oraz parady ulicami wielu polskich miast.

Tekst: Zbigniew Gnabowski, opracowanie merytoryczne: Witold Rawski, redakcja: Hanna Bajan-Jaskółowska, projekt graficzny: Tomasz Sarnecki, fotografie: WCEO, MWP, NAC.

MINISTERSTWO OBRONY NARODOWEJ